

affiliation of the disciplinary responsibility of public servants is derived from the definition of the sectoral affiliation of the legal institute of public service. Based on the analysis of different views on this issue, the author states that representatives of administrative law traditionally consider a set of legal norms governing civil service relations as an integral part of administrative law. Problems of bringing to disciplinary responsibility of public servants in Ukraine are defined. Possibilities of their solution for development of institutes of administrative law on the basis of principles of rule of law and legality in the interests of public requirements are investigated. The need for an effective mechanism for bringing civil servants to disciplinary responsibility was emphasized. It is concluded that based on the analysis of the legal nature and essential features of disciplinary liability of public servants can be defined as a type of legal liability that has administrative and legal nature and is a kind of disciplinary measures applied in the system of civil service relations. with the imposition of disciplinary sanctions by an authorized official for non-performance or improper performance by a civil servant of the duties assigned to him. It is noted that the institute of disciplinary responsibility is a factor in the development of the public service system in Ukraine, the level of its legal support depends on the general level of trust of civil society institutions in public service. It is emphasized that the institute of disciplinary responsibility of civil servants as a legal phenomenon is the result of interaction of substantive and procedural norms, substantive and procedural legal relations of disciplinary responsibility in the civil service, which, however, does not prevent disciplinary proceedings in the civil service as an independent administrative process. institute, which is an integral part of the administrative process.

Keywords: *public service, disciplinary responsibility, disciplinary misconduct, disciplinary sanction, administrative responsibility, disciplinary commission.*

УДК 342.4 (477)

DOI: 10.31733/2078-3566-2021-6-404-409

**Віктор
КИРИЧЕНКО**[®]
кандидат
історичних наук,
доцент

**Юлія
СОКОЛЕНКО**
викладач

*(Національний університет «Запорізька політехніка»,
м. Запоріжжя, Україна)*

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Досліджено теоретичні і практичні проблемні питання поняття, принципи, структура та функції громадянського суспільства, а також доведено, що суспільство є природною формою соціальної організації. Обґрунтовано, що не можна змішувати або отожднювати категорію «суспільство» як людську спорідненість з категорією «громадянське суспільство» як історичний феномен. Запропоновано власні авторські підходи щодо визначення понять «суспільство» і «громадянське суспільство».

Ключові слова: *Конституція України, суспільство, громадянське суспільство, принципи громадянського суспільства, структура громадянського суспільства, функції громадянського суспільства.*

Постановка проблеми. Упродовж останніх років у теорії та практиці політичних і юридичних наук значну увагу звернуто на дослідження такого складного і багатогранного явища як громадянське суспільство, що виникло на певному етапі

© В. Кириченко, 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3697-0493>

kirichenko_yuriy84@ukr.net

© Ю. Соколенко, 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2965-6890>

sokolenkoulia20@gmail.com

історичного розвитку західної цивілізації. Проте у науковій літературі насамперед йдеться про становлення ідеї громадянського суспільства та її історичну еволюцію, а також про його взаємовідносини із державою. У той же час у теоретичному аспекті найбільш дискусійним було і є питання, що стосується визначення поняття, принципів, структури та функції громадянського суспільства. Тому в умовах формування громадянського суспільства в сучасній Україні та в зв'язку з відсутністю достатнього наукового опрацювання цієї проблематики, неоднозначним її трактуванням різними авторами, спонукає до необхідності розставлення деяких акцентів понятійного апарату.

Аналіз публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми. Науково-теоретичним підґрунтям дослідження проблематики громадянського суспільства стали насамперед роботи сучасних українських учених, серед яких: Г. Берченко, Т. Гарасимів, О. Задоянчук, С. Ішук, С. Кириченко, Б. Ковальчук, А. Колодій, О. Корнієнко, В. Логвіна, П. Любченко, О. Петришин, В. Погорілко, П. Рабінович, В. Селіванов, О. Скрипнюк, С. Тимченко, Ю. Тодика, О. Чувардинський та ін.

Водночас доводиться констатувати, що у правовій доктрині найбільш дискусійним є питання «громадянське суспільство», яке неоднозначно трактується різними авторами, і тому подальше дослідження зазначеної проблематики є перспективним.

Мета статті – на підставі аналізу наукових методологічних підходів щодо визначення поняття, принципів, структури та функції громадянського суспільства запропонувати логічну структурну модель побудови політико-правової категорії «громадянське суспільство».

Виклад основного матеріалу. Громадянське суспільство в сучасному розумінні є необхідним і раціональним способом співвідношення людей, яке базується на свободі, праві і демократії за розумно необхідного й мінімально достатнього втручання держави. Таке суспільство є природною формою соціальної організації і тому, саме з такої моделі виходить чинна Конституція України, яка закріплює засади правового статусу основоположних інституцій громадянського суспільства, характер, принципи і зміст їх взаємовідносин з державними органами. Такими нормами можна вважати ст. ст. 1, 3, 7 розділу I та норми розділу II Конституції України, які регулюють права, свободи та обов'язки людини і громадянина та є основою для існування базових інститутів громадянського суспільства.

Термін «суспільство» в політичній і юридичній науках застосовується як у вузькому, так і в широкому значенні. У вузькому значенні цей термін застосовується з метою характеристики певного типу суспільства (первіснообщинне суспільство, рабовласницьке суспільство, феодальне суспільство тощо) або населення певної країни (українське суспільство тощо) та ін., а в широкому розумінні суспільство – це відособлена від природи частина матеріального світу, що є формою життєдіяльності людей, сукупність відносин між людьми, що складаються у процесі їх спільної діяльності [1, с. 728]. Тобто не можна змішувати або ототожнювати категорію «суспільство» як людську спорідненість з категорією «громадянське суспільство» як історичний феномен [2, с. 87]. Ще свого часу класик німецької філософії Г. В. Ф. Гегель, на основі систематизації західної суспільно-політичної думки, дійшов висновку, що поняття «громадянське суспільство» вужче, ніж поняття «суспільство» [3, с. 228], яке на наш погляд можна визначити як сукупність усіх засобів взаємодії та форм об'єднання людей, що склалися історично, мають спільну територію, загальні культурні цінності та соціальні норми, характеризуються соціокультурною ідентичністю її членів [4, с. 115].

Суспільство існувало завжди, але воно не завжди було громадянським. Тобто незважаючи на те, що громадянське суспільство є підсистемою суспільства як цілого, воно відрізняється від «людського суспільства» історично, структурно і культурно, а також певними якісними ознаками. Так, якщо основою суспільства є людина, оскільки без людей суспільство не може існувати, та їх спільна життєдіяльність, то для громадянського суспільства визначальною є така система зв'язків та інтересів, яка забезпечує вільну реалізацію кожною людиною її природних прав: на життя та гідне існування, свободу будь-якої діяльності, що не заважає іншим, на власність, рівність перед законом тощо.

Варто зазначити, що громадянське суспільство виникло лише тоді, коли в країнах західної цивілізації сформувались засновані на приватній власності ринкові відносини, ліберально-конституційний політичний лад і з'явився громадянин як самостійний суб'єкт, що усвідомлює себе індивідуальним членом суспільства, наділеним певним комплексом

прав і свобод, має схильність і правові можливості діяти відокремлено від держави та вступати у взаємодію з іншими людьми на договірній основі з власної волі, а не з примусу, а також нести відповідальність перед суспільством та іншими його членами.

Як указують Дж. Л. Коен і С. Арато, уперше термін «громадянське суспільство» застосував у своїх працях Аристотель, який назвав його «*politike koinonia*» – політичною спілкою чи політичною спільнотою [5, с. 132]. Це словосполучення мислитель вивів від слова «громадянин». Але взірцевим громадянином він вважав тільки того, «хто бере участь в управлінні та чинить послух», а також зазначав, що сутність поняття «громадянин» може здійснюватися з огляду на зміну форми державного устрою [6, с. 88]. Щодо змісту поняття громадянського суспільства, то воно містить всю сукупність неполітичних відносин у суспільстві, тобто економічні, духовно-моральні, релігійні, національні тощо [7, с. 376].

Зазвичай під поняттям «громадянське суспільство» розуміють автономну (стосовно держави), самоорганізовану й саморегульовану сферу публічного життя, в якій громадяни створюють різноманітні асоціації та інші добровільні об'єднання задля задоволення власних потреб і захисту своїх інтересів. Інакше кажучи, громадянське суспільство – це стан упорядкування суспільства в інтересах кожної людини. При цьому серед сучасних науковців немає усталеного розуміння щодо самого поняття «громадянське суспільство», яке й досі є дискусійним.

Наприклад, ще за часів існування СРСР 19 червня 1991 р. Верховною Радою УРСР було схвалено Концепцію нової Конституції України, в якій визнано за доцільне включити до нової Конституції України окремий розділ «Громадянське суспільство і держава» та закріпити в ньому поняття громадянського суспільства [8]. Упродовж 1992–1993 рр. зазначений розділ було включено до трьох конституційних проєктів, в якому, за ствердженням С. Тимченка, «поняття «громадянське суспільство» розумілося досить широко» [9, с. 46]. Проте з останнього проєкту Конституції України розділ «Громадянське суспільство і держава» був виключений [10, с. 29]. Природно, що немає відповідного розділу та будь-якої згадки про громадянське суспільство і в Конституції України, прийнятої 28 червня 1996 р. Тим самим з нормативного обігу на рівні Конституції вилучалася й сама дефініція громадянського суспільства [11, с. 122]. Але з цього приводу П. Рабінович вважає, що термін «громадянське суспільство» не вживається у прийнятій Конституції саме через свою неоднозначність [12, с. 22]. Також вважає обґрунтованим підхід, згідно з яким в Конституції України, на відміну від її проєктів, не застосовується поняття «громадянське суспільство» і П. Євграфов, на думку якого, чинний Основний Закон України досить повно закріплює головні засади організації та функціонування суспільства, яке за розвитку мало б називатися громадянським [13, с. 41].

Необхідно констатувати, що в науковій літературі є ціла низка визначень поняття «громадянське суспільство», яке пов'язано насамперед із тим, що цей термін став полісемантичним, тобто таким, коли словам, що його утворюють, надають різне значення, а також застосуванням різних методологічних підходів при дослідженні цього складного і багатоаспектного явища. Як правильно зазначив С. Тимченко, «на відміну від інших правничих термінів, що мають чітко окреслені рамки вживання, цей термін має різноманітну сферу вжитку – від суб'єкта правовідносин до суспільного ідеалу» [9, с. 48].

Отже, на підставі узагальнення основних методологічних підходів і враховуючи, що «громадянське суспільство» це не просто абстрактне поняття, а ще й важлива політико-правова концептуальна категорія, оскільки весь історичний розвиток цивілізації визначається врешті-решт саме розвитком громадянського суспільства, та спираючись на «класичні» наукові погляди щодо громадянського суспільства, а також з метою адекватного відображення змісту цього поняття, який відповідав би сучасному рівню суспільних наук, можна надати таке визначення цьому феномену: «Громадянське суспільство – це добровільна асоціація (союз) вільних і рівноправних людей та їх об'єднань, які пов'язані спільними економічними, соціальними, політичними, ідеологічними (духовними) та правовими відносинами, відповідною системою громадянських цінностей, яка відокремлена від держави, але взаємодіє з нею заради суспільного блага, реалізації та захисту своїх прав і свобод» [14, с. 12].

В основу будь-якого громадянського суспільства покладено такі найбільш загальні ідеї і принципи, як: 1) економічна свобода громадян, їх об'єднань та інших суб'єктів економічної діяльності, багатоманітність, рівноправність і недоторканність

усіх форм власності (у тому числі і приватної), розвиток господарсько-економічних відносин, що базуються на конкуренції та вільному ринку; 2) визнання прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, обов'язковість їх забезпечення державою та іншими інститутами громадянського суспільства; 3) свобода і добровільність праці, вільний вибір трудової діяльності на основі ринку праці, створення умов для зайнятості працездатного населення; 4) легітимність і демократичний характер державної влади, рівність усіх перед законом і правосуддям, належна правова захищеність особи; 5) правова держава, яка базується на принципі поділу і взаємодії гілок державної влади; 6) політичний та ідеологічний плюралізм, розвиток демократії у всіх сферах суспільного життя, наявність легальної опозиції; 7) свобода слова і друку, незалежність засобів масової інформації; 8) невтручання органів державної влади у приватне життя індивідів, їх взаємні обов'язки і відповідальність; 9) класовий мир, мирне вирішення можливих конфліктів, партнерство і національна згода; 10) ефективна соціальна політика держави, яка спрямована на задоволення розумних потреб членів суспільства та забезпечує гідний рівень життя, різноманітні інтереси різних груп і верств населення.

Громадянське суспільство є функціональним явищем, яке, відповідно до теорії систем, має свою структуру і функції. Структура громадянського суспільства – це його внутрішня побудова, котра відображає взаємозв'язки і взаємодію його складових, що визначають цілісність і динамізм розвитку. Громадянське суспільство, на відміну від держави, яка має вертикальну структуру, характеризується горизонтальною структурою зв'язків і відносин громадян, їх об'єднань, союзів і колективів. Такі об'єднання більш вільні в своїй діяльності й реалізуються через права людини.

Варто зазначити, що в структурі громадянського суспільства важливу роль відіграють інститути. Інститут – це комплекс юридичних норм, який регулює соціально-правові відносини в певній предметній сфері. Так, у ст. 5 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (2010 р.) законодавець чітко визначив засади внутрішньої політики у сфері формування інститутів громадянського суспільства, а саме: утвердження громадянського суспільства як гарантії демократичного розвитку держави; завершення політичної реформи, посилення взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування і об'єднань громадян, запровадження громадського контролю за діяльністю влади; забезпечення незалежної діяльності об'єднань громадян, посилення їхнього впливу на прийняття суспільно важливих рішень; підвищення ролі, відповідальності політичних партій, сприяння політичній структуризації суспільства на засадах багатопартійності, створення умов для забезпечення широкого представництва інтересів громадян у представницьких органах влади; проведення регулярних консультацій з громадськістю з важливих питань життя суспільства і держави.

Таким чином, під інститутами громадянського суспільства необхідно розуміти: 1) добровільно сформовані різноманітні громадські об'єднання: політичні партії, економічні, культурні, конфесійні, професійні, творчі, спортивні та інші асоціації та спілки, що діють у межах чинного законодавства; 2) незалежні засоби масової інформації, що обслуговують громадські потреби та інтереси, формують і оприлюднюють громадську думку; 3) громадська думка як соціальний інститут; 4) залежні від громадськості елементи судової та правоохоронної систем (суди присяжних, третейські суди, загони добровільних дружин тощо); 5) розподільчо-регулятивні інституції держави загального добробуту, що пов'язані зі соціальною активністю громад і соціальною роботою; 6) самі територіальні громади, які можуть досягати високого рівня самоорганізованості та функціонувати як громадська спільнота.

При цьому жоден із цих інститутів не повинен бути домінуючим, а їх взаємодія має утворювати єдину цілісну систему. Водночас варто наголосити, що сьогодні для України характерна асиметричність у розвитку інститутів громадянського суспільства та структурні (інституційні) зміни поки що не перейшли на культурний рівень і не сформували особистість, здатну захищати свої власні і суспільні інтереси та бути опорою демократії.

Основні напрями діяльності громадянського суспільства та його вплив на суспільне життя відображаються в його специфічних функціях, серед яких необхідно виділити такі: по-перше, громадянське суспільство є засобом самовиразу індивідів, їх самоорганізації та самостійної реалізації ними власних інтересів; по-друге, інститути громадянського суспільства виступають гарантом непорушності прав і свобод людини і громадянина та формують у них невід'ємні риси особистості, завдяки яким вони стають здатними до

ефективних спільних дій; по-третє, інститути громадянського суспільства систематизують і впорядковують протести та вимоги людей, мирно врегульовують політичні та соціальні конфлікти, які в іншому випадку могли б мати руйнівний характер. Тим самим вони створюють сприятливі умови для функціонування демократичної влади; по-четверте, громадські об'єднання як інститути громадянського суспільства виконують функцію захисту інтересів певної групи в її протистоянні з іншими групами інтересів і намагаються впливати на систему влади заради своїх власних потреб.

Водночас громадянське суспільство не зможе повноцінно виконувати свої функції, якщо буде відсутній хоча б один з найголовніших його атрибутів, а саме: 1) наявність публічного простору, засобів і центрів комунікації, наслідком чого є формування сфери громадського життя і громадської думки; 2) організоване громадське життя вільних і рівноправних громадян, чії права і свободи захищені Конституцією і законами; 3) незалежні від держави, громадські об'єднання, автономність яких усвідомлена на індивідуальному і колективному рівні; 4) зорієнтована на громадські інтереси та публічну діяльність, наслідком якої є кооперація та солідарність між людьми, спілкування на засадах взаємної довіри і співробітництва.

Висновки. Отже, громадянського суспільства не може бути половина чи третина. Воно або є, або його немає. У ньому не існує пріоритетних галузей розвитку, оскільки не можна визначити, що важливіше – вільна преса, дійові механізми соціального партнерства чи демократична система управління, тому що це органічна єдність, де розвиток однієї складової тісно пов'язаний з розвитком і вдосконаленням інших.

Список використаних джерел

1. Юридична енциклопедія: в 6-ти т. ; редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Укр. енцикл. Т. 5 : П-С. 2003. 736 с.
2. Логвіна В. Л. Політологія: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2006. 304 с.
3. Гегель Г. В. Ф. Філософія права ; пер. с нем. Москва : Мысль, 1998. 524 с.
4. Кириченко В. М., Кириченко Ю. В., Соколенко Ю. М. Політико-правова система України : підруч. ; за заг. ред. В. М. Кириченка. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 370 с.
5. Коэн Дж. Л., Арато Э. Гражданское общество и политическая теория. Москва : Весь мир, 2003. 784 с.
6. Аристотель. Політика / пер. з давньогр. О. Кислюка. Київ : Основа, 2000. 336 с.
7. Скрипнюк О. В. Соціальна, правова держава в Україні: проблеми теорії і практики (до 10-річчя незалежності України): монограф. Київ : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2000. 600 с.
8. Про Концепцію нової Конституції України : Постанова Верховної Ради України від 19 червня 1991 р. № 1213-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 35. Ст. 466.
9. Тимченко С. М. Громадянське суспільство і правова держава в Україні. Запоріжжя : Юридичний інститут МВС України, 2002. 193 с.
10. Тодыка Ю. Н. Конституция Украины – Основной Закон государства и общества. Харьков : Факт, 2001. 608 с.
11. Берченко Г. В. Громадянське суспільство в Україні: конституційні аспекти : монографія. Харків : Юрайт, 2014. 208 с.
12. Рабінович П. Громадянське суспільство і правова держава (загальнотеоретичні міркування). *Українське право*. 1996. № 3. С. 27–33.
13. Євграфов П. Вплив Конституційного Суду України на формування громадянського суспільства і правової держави. *Вісник Конституційного Суду України*. 2001. № 5. С. 36–41.
14. Кириченко В. М., Соколенко Ю. М. Словник основних політико-правових термінів : навч. посібник. Запоріжжя : ЗНТУ, 2019, 62 с.

Надійшла до редакції 15.12.2021

References

1. Yurydychna entsyklopediya [Legal encyclopedia]: v 6-ty t. / redkol.: Yu. S. Shemshuchenko (holova redkol.) ta in. Kyiv : Ukr. entsykl. T. 5 : P-S. 2003. 736 p. [in Ukr.].
2. Lohvina, V. L. (2006) Politolohiya [Political Science] : navch. posib. Kyiv : Tsentr uchbovoyi literatury, 304 p. [in Ukr.].
3. Hegel', G. V. F. (1998) Filosofiya prava [Philosophy of Law] ; per. s nem. Moscow : Mysl', 524 p. [in Russ.].
4. Kyrychenko, V. M., Kyrychenko, Yu. V., Sokolenko Yu. M. (2019) Polityko-pravova systema Ukrainy [Political and legal system of Ukraine] : pidruch. ; za zah. red. V. M. Kyrychenka. Kyiv : Tsentr uchbovoyi literatury, 370 p. [in Ukr.].
5. Koyen, Dzh. L., Arato, E. (2003) Grazhdanskoye obshchestvo i politicheskaya teoriya [Civil society and political theory]. Moscow : Ves' mir, 784 p. [in Russ.].
6. Arystotel'. Polityka [Politics] / per. z davn'ohr. O. Kyslyuka. Kyiv : Osнова, 2000. 336 p. [in Ukr.].

7. Skrypnyuk, O. V. (2000) *Sotsial'na, pravova derzhava v Ukraini: problemy teorii i praktyky (do 10-richchya nezalezhnosti Ukrainy)* [Social, legal state in Ukraine: problems of theory and practice (to the 10th anniversary of independence of Ukraine)]: monohraf. Kyiv : Instytut derzhavy i prava im. V. M. Korets'koho NAN Ukrainy, 600 p. [in Ukr.].

8. Pro Kontseptsiyu novoyi Konstytutsiyi Ukrainy [On the Concept of the new Constitution of Ukraine] : Postanova Verkhovnoyi Rady Ukrainy vid 19 chervnya 1991 r. № 1213-KHII. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady URSR*. 1991. № 35, art. 466. [in Ukr.].

9. Tymchenko, S. M. (2002) *Hromadyans'ke suspil'stvo i pravova derzhava v Ukraini* [Civil society and the rule of law in Ukraine]. Zaporizhzhya : Yurydychnyy instytut MVS Ukrainy, 193 p. [in Ukr.].

10. Todyka, Yu. N. (2001) *Konstytutsyya Ukrainy – Osnovnoy Zakon hosudarstva y obshchestva* [The Constitution of Ukraine – the Basic Law of the state and society]. Kharkiv : Fakt, 608 p. [in Russ.].

11. Berchenko, H. V. (2014) *Hromadyans'ke suspil'stvo v Ukraini: konstytutsiyni aspekty* [Civil society in Ukraine: constitutional aspects]: monohraf. Kharkiv : Yurayt, 208 p. [in Ukr.].

12. Rabinovych, P. (1996) *Hromadyans'ke suspil'stvo i pravova derzhava (zahal'noteoretychni mirkuвання)* [Civil society and the rule of law (general theoretical considerations)]. *Ukrayins'ke pravo*. № 3, pp. 27–33. [in Ukr.].

13. Yevhrafov, P. (2001) *Vplyv Konstytutsiynoho Sudu Ukrainy na formuvannya hromadyans'koho suspil'stva i pravovoyi derzhavy* [The influence of the Constitutional Court of Ukraine on the formation of civil society and the rule of law]. *Visnyk Konstytutsiynoho Sudu Ukrainy*. № 5, pp. 36-41. [in Ukr.].

14. Kyrychenko, V. M., Sokolenko, Yu. M. (2019) *Slovyk osnovnykh polityko-pravovykh terminiv* [Dictionary of basic political and legal terms]: navch. posibnyk. Zaporizhzhya : ZNTU, 62 p. [in Ukr.].

ABSTRACT

Viktor Kyrychenko, Yulia Sokolenko. Political and legal aspects of the conceptual apparatus of civil society. The article examines the theoretical and practical issues of the concept, principles, structure and functions of civil society, and proves that society is a natural form of social organization and therefore, this is the model of the current Constitution of Ukraine, which establishes the legal status of fundamental institutions of civil society, nature, principles and content of their relationship with government agencies.

It is substantiated that it is impossible to confuse or equate the category of «society» as a human relationship with the category of «civil society» as a historical phenomenon, as well as the opinion of G.V.F. Hegel that the concept of «civil society» is narrower than the concept of «society».

The authors' own approaches to the definition of «society» and «civil society» are proposed. It is stated that society has always existed, but society has not always been civil. And so, despite the fact that civil society is a subsystem of society as a whole, it differs from «human society» historically, structurally and culturally, as well as certain qualitative features.

It has been noted that civil society emerged only when the relations of Western civilization formed based on private property market relations, liberal-constitutional political system and appeared citizen as an independent entity, aware of itself as an individual member of society, endowed with a set of rights and freedoms, has the tendency and legal capacity to act separately from the state and to interact with other people on a contractual basis of their own free will, not under duress, and to be accountable to society and its other members.

It has been emphasized that civil society is a state of ordering society in the interests of each person. An example is given when, with the adoption of the Concept of the new Constitution of Ukraine, it was decided to include a separate section «Civil Society and the State» and enshrine the concept of civil society. But due to the fact that in the current Constitution of Ukraine there is no relevant section and the very definition of civil society, there is still no established understanding of this concept among scholars.

It has been noted that the basis of any civil society is based on the most general ideas and principles, such as: environmental freedom of citizens, equality and inviolability of all forms of ownership; definition of human and civil rights and freedoms; freedom and voluntary work; legitimacy and democratic nature of state power, equality of all before the law and justice; political and ideological pluralism; freedom of speech and press, independence of the media, mutual duties and responsibilities of man and public authorities; class peace, partnership and national consent; effective social policy of the state.

It has been emphasized that civil society is characterized by a horizontal structure of connections and relations of citizens, their associations, unions and collectives. An important role in this structure is played by institutions, which should be understood as: various public associations formed voluntarily; independent media; Public Opinion; elements of the judicial and law enforcement systems independent of the public; distribution and regulatory institutions of the welfare state; territorial communities. At the same time, none of these institutions should be dominant. Attention is paid to the specific functions of civil society.

There is a reasonable thesis that there are no priority areas of development in civil society, as it is impossible to determine which is more important – free press, effective mechanisms of social partnership or democratic system of government, because it is an organic unity where the development of one component is closely linked to development and improving others.

Keywords: *Constitution of Ukraine, society, civil society, principles of civil society, structure of civil society, functions of civil society.*